

УДК 657:336.1

Половинчак Л. А.

к.е.н., доцент, ХНТУ

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Розглянуто особливості побудови та реалізації фінансового механізму бюджетних установ. Обґрунтовано можливі шляхи вдосконалення фінансового механізму.

Ключові слова: бюджетне фінансування, бюджетна установа, кошторисне фінансування, принципи фінансування.

Постановка проблеми. У сучасних умовах важливого значення набуває проблема ефективного функціонування бюджетних установ, що створюються державою для досягнення соціальних, культурних, освітніх, наукових і управлінських цілей стосовно охорони здоров'я громадян, розвитку фізичної культури і спорту, задоволення духовних та інших нематеріальних потреб громадян, захисту прав, законних інтересів громадян і організацій, розв'язання суперечок і конфліктів, надання юридичної допомоги, а також інших цілей, спрямованих на досягнення суспільних благ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями обліку та вибору раціональних методів бюджетного фінансування займається низка вітчизняних вчених та практиків, серед них: Атамас П. Й. [2], Опарін В. М. [3], Пасічник Ю. В. [4]. Надбання цих учених є значним внеском у теорію, методологію та організацію фінансування різних галузей бюджетної системи, а також у вирішення питань щодо вдосконалення її фінансового забезпечення. Проте, на нашу думку, недостатньо висвітленими залишаються питання реалізації фінансового механізму бюджетних установ на сучасному етапі. Усе вище викладене й обумовило вибір теми даного дослідження, окреслило його мету та основні завдання.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення особливостей побудови і реалізації фінансового механізму бюджетних установ та обґрунтування можливих напрямків удосконалення фінансового забезпечення, що є складовим елементом фінансового механізму.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Бюджетного кодексу України бюджетна установа – це орган, установа чи організація, визначена Конституцією України, а також установа чи організація, створена в установленому порядку органами державної влади, влади Автономної Республіки Крим, місцевого самоврядування, яка повністю утримується за рахунок державного чи місцевих бюджетів. Серед загальних ознак, що притаманні бюджетним закладам, можна виділити такі: правосуб'єктність (юридичні особи публічного права); форма власності (державна чи комунальна); форма бюджетного фінансування (кошторисне фінансування); характер діяльності (невиробничий); економічний результат діяльності (неприбутковий).

Специфічні ознаки бюджетних установ:

– правовий статус – юридична особа (бюджетний орган, бюджетна організація, бюджетна установа) або відокремлений підрозділ (структурна одиниця) бюджетної організації;

– правовий режим майна – головний розпорядник бюджетних коштів (бюджетний орган), розпорядник бюджетних коштів другого ступеня (бюджетна організація), розпорядник бюджетних коштів третього ступеня (бюджетна установа);

– форми реалізації права власності – користування (всі типи бюджетних закладів), розпорядження (бюджетний орган, бюджетна організація), володіння (бюджетний орган) [1]. Необхідно зауважити, що нині на функціонування бюджетних організацій негативно впливають такі фактори: незадовільний стан фінансування, брак грошових коштів для оновлення матеріально-технічної бази бюджетних закладів, обмеженість джерел формування фінансових ресурсів та чітка регламентація напрямків їх

використання. Розв'язання зазначених проблем переважно залежить від ефективності побудови та реалізації фінансового механізму бюджетних установ. Слід зазначити, що фінансовий механізм функціонування бюджетних закладів має свої відмінності, обумовлені неприбутковою природою бюджетної сфери, особливостями джерел мобілізації та порядку розподілу грошових коштів.

Ефективне функціонування фінансового механізму бюджетної сфери має ґрунтуватися на таких вимогах до взаємодії його елементів:

- цілеспрямованості кожного елементу фінансового механізму на виконання властивого йому завдання;
- спрямування дії всіх елементів фінансового механізму на процес отримання передбаченого обсягу фінансових ресурсів з метою покриття витрат відповідної діяльності;
- зворотного зв'язку елементів фінансового механізму вертикального та горизонтального рівнів;
- своєчасності реагування складових фінансового механізму на зміни макро- та мікросередовища. Реалізація фінансового забезпечення проявляється у визначенні джерел, форм та методів забезпечення і використання фінансових ресурсів бюджетними організаціями.

Важлива підсистема фінансового механізму – фінансове регулювання, яке включає: правове регламентування, фінансове прогнозування, фінансове планування, фінансовий контроль. Правове регламентування відображається в розробленні та прийнятті законодавчих актів щодо організації діяльності бюджетних установ. На стадії фінансового планування і прогнозування визначаються фінансові можливості функціонування закладів бюджетної сфери. Фінансовий контроль передбачає сукупність заходів, пов'язаних з перевіркою, спостереженням за процесами формування і використання фондів фінансових ресурсів.

Основним методом бюджетного забезпечення є кошторисне фінансування. У вітчизняній фінансовій науці визначаються теоретичні

домінанти і принципові якості поняття «кошторисне фінансування». Розглядаючи поняття «кошторисне фінансування», більшість вітчизняних вчених трактують його з точки зору забезпечення витрат бюджетних установ за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Так, С. І. Юрій, Й. М. Бескид трактують кошторисне фінансування як забезпечення державними грошовими коштами установ і організацій соціально-культурної сфери, оборони, органів державного управління.

Слід зазначити, що кошторисне фінансування як метод фінансового забезпечення має як переваги, так і недоліки. Серед переваг кошторисного фінансування слід відмітити те, що за допомогою даного методу забезпечується відповідність дохідної та видаткової частин кошторису, тобто фінансування планових витрат бюджетної установи відбувається в повному обсязі [3].

Одночасно кошторисне фінансування має значні недоліки: незадовільний стан фінансування, брак грошових коштів для оновлення матеріально-технічної бази бюджетних закладів, обмеженість джерел формування фінансових ресурсів та жорстку регламентацію напрямків їх використання. Вирішення зазначених проблем значною мірою залежить від ефективності побудови та реалізації фінансового механізму бюджетних установ.

Ефективне функціонування фінансового механізму бюджетної сфери повинно ґрунтуватися на таких пропозиціях:

– спрямованості кожного елемента фінансового механізму на виконання властивого йому завдання;

– спрямуванні дій усіх елементів фінансового механізму на процес отримання передбаченого обсягу фінансових ресурсів з метою покриття витрат відповідної діяльності;

– зворотному зв'язку елементів фінансового механізму вертикального та горизонтального рівнів;

– своєчасності реагування складових фінансового механізму на зміни макро- та мікросередовищ.

Зазначений підхід недостатньо повно відображає сучасну практику функціонування зазначених закладів, оскільки ринкові засади передбачають принципово інші, ніж раніше, підходи до організації фінансового забезпечення діяльності бюджетних установ, що характеризується поєднанням бюджетного фінансування з розвитком послуг і виконанням робіт за договорами з підприємствами та організаціями на платній основі [4].

На сучасному етапі бюджетний заклад є суб'єктом господарювання, якому надається право мобілізувати кошти шляхом надання платних послуг і здійснення іншої підприємницької діяльності, дозволеної діючим законодавством. Власні надходження, які отримує бюджетний заклад, включаються до спеціального фонду кошторису і використовуються на потреби за цільовим призначенням.

У даний час бюджетні заклади поєднують бюджетне фінансування із системою некомерційного (неприбуткового) господарювання з метою виконання завдань, передбачених умовами функціонування цих установ. Задоволення потреб бюджетних закладів лише частково здійснюється шляхом безпосереднього надання коштів з бюджету, які утворилися внаслідок перерозподілу валового внутрішнього продукту за джерелом походження, дійсно є бюджетними – це кошти загального чи спеціального фондів бюджету.

Позабюджетні надходження грошових коштів і доходів у матеріальній чи нематеріальній формі, які отримує бюджетний заклад, є результатом його самостійної фінансово-господарської діяльності. Некомерційна діяльність бюджетних установ і організацій не має на меті отримання прибутку і здійснюється у загальнодержавних інтересах з метою залучення додаткових фінансових ресурсів. Однак, незважаючи на те, що бюджетним закладам надане право самостійно залучати грошові кошти, фінансова автономія бюджетних закладів є відносною.

Таким чином, ефективне функціонування бюджетних установ можливе лише за умови чітко налагодженого фінансового механізму.

Тому, з метою підвищення ефективності функціонування закладів бюджетної сфери доцільно дати можливість бюджетним установам в окремих сферах економіки не тільки самостійно залучати додаткові фінансові ресурси, але й витратити їх, виходячи з власних потреб, що може стати стимулом для їхнього розвитку і навіть виникнення конкуренції за право реалізовувати власні товари чи послуги на ринку.

Таким чином, за сучасних реалій грошові кошти, необхідні для здійснення кошторисного фінансування, мобілізуються з багатьох джерел фінансування і надходять через два основні механізми: бюджетне та позабюджетне фінансування, пізніше вони об'єднуються і витрачаються на спільну мету – задоволення суспільних потреб.

Висновки. Ефективне функціонування бюджетних установ можливе лише за умови чітко налагодженого фінансового механізму, який відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку суспільства. Проведені дослідження свідчать про те, що фінансовий механізм бюджетних закладів відображає специфіку організації фінансових відносин у даній сфері, яка проявляється в реалізації фінансового забезпечення. Подальше вдосконалення фінансового забезпечення функціонування бюджетних закладів передбачає необхідність переходу від моделі мінімальної до моделі часткової фінансової автономії.

Список використаної літератури

1. Атамас П. Й. Облік у бюджетних установах: навч. посібн. [для студ. вищ. навч. закл.] / П. Й. Атамас. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 288 с.
2. Бюджетний кодекс України № 2456 – VI від 08.07.2010 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 50-51, ст.572

3. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посібн. / В. М. Опарін. – К.: КНЕУ, 2001. – 240 с.
4. Пасічник Ю. В. Бюджетна система: навчальний посібник / Ю. В. Пасічник. – К.: Знання-Прес, 2006. – 607 с.

ПОЛОВИНЧАК Л. А. ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ ФИНАНСОВОГО МЕХАНИЗМА БЮДЖЕТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Рассмотрены особенности построения и реализации финансового механизма бюджетных учреждений. Обоснованы возможные пути совершенствования финансового механизма.

Ключевые слова: бюджетное финансирование, бюджетное учреждение, сметное финансирование, принципы финансирования.

POLOVYNCHAK L. A. FEATURES OF THE FINANCIAL MECHANISM OF BUDGET INSTITUTIONS

The article discusses the features of construction and implementation of the financial mechanism of budgetary institutions. Possible ways to improve the financial mechanism are reason.

Keywords: financing, budgetary institutions, budget financing, financing principles.